

Oponent diplomové práce: PhDr. Zdeněk Křivánek, CSc

Diplomová práce Kateřiny Pěničkové (učitelství 1.st.ZŠ - prezenční studium) má název "Výchova k demokratickému občanství na primárním stupni základní školy". Zabývá se aktuální orientací naší školy na výchovu občanů pro život v demokratickém státě.

Je nutno ocenit, že se autorka věnovala náročné problematice, která se nově objevila v naší pedagogice teprve nedávno a jejíž zkoumání nemá u nás v poslední době příliš dlouhou tradici. (I když je možno navazovat na práce zaměřené k demokratické výchově - včetně využívání žakovské samosprávy - z období mezi 1. a 2.světovou válkou.)

V teoretické části vymezuje autorka pojmy, z nichž vychází v empirické části své práce. (Demokracie, občanství, občanská kultura, hodnotová výchova, vlastnosti osobnosti demokratického občana: poctivost, samostatnost, oddanost a spolehlivost, spravedlnost, tolerance.) Autorka vychází z rozsáhlého souboru současných prací k problematice demokracie. Teoretická část je obsahově bohatá a plně charakterizuje současné pojetí demokracie. Hledat dále zdroje demokratického myšlení ve francouzské revoluci nebo v Ústavě USA, případně pojetí výchovy k demokracii u amerických pedagogů (např. Dewey) by již přesahovalo úkoly předkládané práce.

K pojmu demokracie je možno ještě připomenout, že se také v některé literatuře odvozuje od řeckého "demos" = lid a od slova "kratein" = vládnouti.

Autorka ukazuje, že je nezbytné vhodně spojovat výchovu k demokratickému občanství s výchovou žáků k ochraně přírody.

2.odstavec v kapitole 1.3.1 (str.19) by patrně mohl být doplněn diskusí k "odmítání učit děti morálním hodnotám od raného věku". Zde se autorka dostává ke složité problematice antiautoritativní výchovy (viz např. Wolfgang Brezinka: Výchova a kulturní revoluce, eventuálně Emanuel Rádl ve své knize ke kritice pokrokových ideálů národní školy, v níž kriticky rozebírá různé přístupy k "výchově ke svobodě".)

Práce zkoumá, jak je založena výchova k demokracii a ekologická výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a v současných učebnicích. Soubor učebnic, které autorka analyzovala z hlediska této výchovy, je rozsáhlý. Analýze těchto učebnic se autorka věnuje velice důkladně. Při analýze učebnic se věnuje pozornost metodám výchovy k demokracii i metodám environmentální výchovy.

V empirické části práce se vhodně začleňuje do rámce výchovy k občanství v demokratickém státě také environmentální výchova.

K návrhu vyučovacích jednotek: Dílčí cíle vyučovacích jednotek jsou vybrány promyšleně, reprezentují dobře dané výchovné oblasti. Probíraná tematika je didakticky zpracována tak, že vychází z integrace učební látky několika vyučovacích

předmětů (prvouka, vlastivěda, český jazyk, hudební výchova, matematika).

Na str.50 není jasné, jak mají žáci zadán úkol ke slovnímu obsazení řádků doplňovačky (zda jsou slova dána obrázkem nebo otázkou). Zřejmě je to u doplňovačky na str.55.

K tématu "ochrana životního prostředí" jsou navrženy 4 vyučovací jednotky,
k tématu "výchova k demokratickému občanství"
rovněž 4 vyučovací jednotky.

Formou pedagogického experimentu v přirozených podmínkách se ověřuje v jedné třídě (3.ročník - 18 žáků) na sídlištní základní škole v Berouně integrovaný přístup k ekologické výchově jako součásti výchovy demokraticky orientovaného občana. (Zde bylo vhodné, kdyby autorka uvedla bližší protokolární údaje o experimentu (např. datum realizované vyučovací jednotky, pořadí vyučovací hodiny v průběhu dne).

Autorce se úspěšně podařilo provést integraci obsahu několika vyučovacích předmětů se zřetelem k její zkoumané problematice.

Kontrola výsledků experimentálního přístupu je provedena formou souboru otázek. Jen je škoda, že autorka neprovedla podrobnější statistickou analýzu výsledků (i když některé kvantitativní výsledky jsou uvedeny) a že neměla kontrolní skupinu ke své experimentální třídě. Zpracování výsledků vychází především z kvalitativní analýzy, které se dává v zahraniční pedagogice od 90.let - hlavně ve výzkumech orientovaných ve směru konstruktivistické pedagogiky - přednost před metodami kvantitativními.

Autorčino empirické zkoumání má rovněž charakter akčního výzkumu, v němž se mají měnit postoje žáků jako budoucích občanů, a to nejen ve vztahu k jejich demokratickému myšlení, ale i k šetrnému chování ke svému přírodnímu okolí.

Předložená práce splnila svůj úkol. Hypotézy byly ověřeny adekvátním způsobem a kriticky byl vyhodnocen výsledek tohoto ověření

velmi dobře

V Praze dne 25.4.2008

1